

Lluís Tramoyeres Blasco

A la fi d'octubre del 1920 va morir a València, on havia nascut l'any 51, En Ll. T. Sortit de la Facultat de Filosofia i Lletres, va dedicar des de la seva joventut una activitat infadigable a l'estudi de la literatura i de l'art valencià. Un estudi literari li era premiat en els Jocs del Rat Penat del 1879 i publicat per En Constantí Lombart en *Los fills de la morta viva*. Però, poc a poc, l'estudi de l'art de la terra havia de dominar sobre totes les altres aficions, i resseguint la llista prou extensa de la seva bibliografia es veu bé aquesta seva direcció. No va ésser un home de grans obres, però la sèrie considerable de les seves monografies, redactades amb sobrietat i serietat, són una contribució utilíssima a l'estudi de l'art i dels artistes valencians. El coneixement dels arxius i el de l'art italià, tant lligat amb el de la València del XV, el situaven justament en el seu treball. Cal esmentar encara l'esforç posat en l'ordenament i millora del Museu de Belles Arts de València, al que va dedicar una gran part del seu treball.

Donem a continuació una nota dels seus principals treballs:

Periódicos de Valencia; apuntes para formar una Biblioteca de los publicados desde 1526 hasta nuestros días (1880); *Instituciones gremiales* (1889); *Pinturas murales del Salón de Cortes de Valencia* (1891); *El escultor valenciano Damian Forment* (1903); *Hierros artísticos* (1907); *La Biblia valenciana de Bonifacio Ferrer* (1910); *El tratado de agricultura de Paladio* (1911); *Un colegio de pintores* (1912); *Orígenes del Cristianismo en Valencia, según los monumentos* (1913); *La Virgen de la Leche en el Arte* (1914); *Notas para un catálogo de las memorias y otros documentos publicados por la Academia de San Carlos, de Valencia* (1915); *Guía del Museo de Bellas Artes de Valencia* (1915); *El pintor J. J. de Espinosa* (1916); *Los artesonados de la antigua Casa Municipal de Valencia* (1917).

Emili Bertaux

A 7 de gener de 1917 la mort sustreia als estudis d'Història de l'Art un de sos treballadors més intel·ligents i actius. El segell distintiu de ses obres és la quantitat prodigiosa d'informació i la claretat i precisió amb què l'exposa. La seva actuació universitària deixà un record inesborrable en els seus deixebles. Dotat d'una gran afabilitat i d'una rara virtut d'assimilar-se l'esperit dels països que visitava, comptava amb nombrosos amics, especialment entre els nostres.

Emili Bertaux morí jove: tenia només 47 anys i estava llavors en plena activitat. La seva carrera començà ben aviat. Totjust sortit de l'Escola normal superior, fou nomenat membre de l'Escola francesa a Roma en 1893. L'any 1901 entrava a professar Història de l'Art Modern a la Universitat de Lió. En 1912 era cridat a la Sorbona a explicar la Història de l'Art. L'Institut de France l'escollí en 1912 per a conservador del Museu Jacquemart-André. En 1914 passà a redactor en cap de la *Gazette des Beaux-Arts*. Prengué part a la passada guerra, on es portà gloriósament, i, a conseqüència del cansament que li produí, pres d'una malaltia formidable, acabà ràpidament la seva vida.

Són nombrosos i molt interessants els treballs que ha publicat, i difícil fóra per a nosaltres d'anar-los esmentant tots; per tant, farem cas només dels que a la nostra cultura es refereixen: En 1906, *Un triptique flamand du XVe siècle a Valence* a la *Gazette des Beaux-Arts* (1). En 1907 publicà a la *Revue de l'Art Ancien et Moderne* (2), *Les primitifs espagnols*. En 1909, *Pere Moragues, argentier et imagier. Le tombeau de l'archevêque D. Lope de Luna à Saragosse* als *Estudis Universitaris Catalans* (3). Endemés s'ha referit sovint a l'art de la nostra terra en els següents articles de l'*Histoire de l'Art* d'André Michel: *La Sculpture chrétienne en Espagne dès origines du XIVe siècle*; *La peinture du XIe au XIVe siècle en Italie et en Espagne* (t. II); *La peinture et la sculpture en Espagne aux XIVe et XVe siècles* (t. III); *La renaissance en Espagne et Portugal* (t. IV).

Giovanni Teresio Rivoira

Morí el 3 de març de 1919, durant la guerra, «inactiu per l'edat en el servei de les armes (són ses paraules), cercà ésser útil a la pàtria i a la ciència amb la ploma», i en aquest temps

(1) París, 1906.

(2) París, 1907.

(3) Barcelona, 1909.